

Lauksaimnieka stiprības pārbaude turpinās – izeju meklēs pārstrādē

Latvijā izaudzēto graudu pārdošana pasaules tirgos kļūst arvien lielāks izaicinājums - konkurenti no Dienvidamerikas, Krievijas, Ukrainas spēj piedāvāt daudz zemākas cenas, jo tiem nav jāievēro Eiropas Savienības prasības (augu aizsardzības līdzekļu ierobežojumi vai pat liegumi, Zaļais kurss, CO₂ nodoklis), kas vienlaikus palielina izmaksas un samazina iegūtās ražas apmēru. To intervijā Dienas Biznesam stāsta Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības LATRAPS valdes priekšsēdētājs **Roberts Strīpnieks**

Teksts **Māris Ķirsons**
Foto **Kristaps Kalns/Dienas Mediji**

īnš atzīst, ka Latvijas lauksaimnieku dzīvotspēja nākotnē ir cieši saistīta ar izaudzētās produkcijas tālāku pārstrādi un augstākas pievienotās vērtības radīšanu tepat Latvijā.

Kāda ir situācija augkopības produktu sektorā 2025. gadā?

Smaga. 2025. gada vasaru kāds skolēns varētu atcerēties kā gadu, kurā nebija vasaras. Ko tas nozīmēja zemniekiem? Klimatisko apstākļu dēļ tika būtiski bremsēta graudaugu attīstība, un ražas novākšanas sezonas sākums nobīdījās par aptuveni divām nedēļām salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem. Kulšanas darbi noritēja lēni, saraustīti, smagos apstākļos. Līdztekus tam, nododot ievāktu graudaugu ražu, kura jau tāpat bija mazāka, nekā iepriekš cerēts, nācās secināt, ka tās kvalitāte ir daudz zemāka nekā citus gadus. Vidēji LATRAPS iepirkumos teju 2/3 graudu atbilda lopbarības kvalitātei. Protams, bija reģionālās atšķirības - Zemgalē un Kurzemē tas bija 55%, bet Latgalē pat 80%. Bija saimniecības, kuras no saviem laukiem nenovāca pat vienu tonnu pārtikas graudu, ➡

turklāt jāreķinās, ka vēl daļa pat netika novākta, jo tehnika mitruma dēļ nevarēja uzbraukt uz lauka. Tā ir nenormāla situācija, un, protams, ar šādu graudu kvalitātes kritumu, kas atstāj būtisku ietekmi arī uz ienākumiem un maksāspēju, lauksaimnieki nebija reķinājušies. To var dēvēt par dubultsitienu – ieguldījumam un potenciālam neatbilstoša raža, smagi darba apstākļi un zemas kvalitātes graudi, kas nenoliedzami zemniekos radīja dziļu vilšanos.

Kas ir šie lauksaimniekus sāpīgi situšie ienaidnieki?

Zinu jau nodeldēto joku, ka zemnieka pieci lieli ienaidnieki ir četri gadalaiki un valdība. Savā ziņā šis joks strādā, jau pēdējos trīs gadus katrs no gadiem ir atnesis nepatīkamus klimata pārsteigumus. Kopš 2023. gada zemnieks, uzsākot katru ražas gadu, ir cerējis, ka tieši konkrētais gads būs tas atspēriena punkts, kad izdosies nostāties uz kājām. Taču katru gadu brīdī, kad sākas ražas novākšana, zemniekam pamats zem kājām ir pazudis. Sākas slidēšana nesamaksātu rēķinu purvā, kuru var palēnināt ar pārceltiem saistību izpildes termiņiem, taču to nevar veikt bezgalīgi. Vēl 2023. gadā augkopji varēja skaidri identificēt savus ienaidniekus – Krievijas iebrukuma Ukrainā sekas un tā ietekmi uz ražošanas izejvielu cenām, kā arī klimatiskos apstākļus – salnas, sausumu, kam sekoja lietavas, un šos pārbaudījumus izturējušajiem vēl kā papildu trieciens bija lielgraudu krusa 2023. gada 7. augustā. Atcerēsimies, ka slāpekļa minerālmēslu cena togad sasniedza teju 1000 eiro/t, kaut arī sešus mēnešus pirms tam tā bija 2,5 reizes zemāka, kas attiecīgi palielināja zaudējumus no iznīcinātās ražas. Diemžēl gan 2024., gan arī 2025. gads augkopjiem ir īpaši nepatīkams, jo tik acīmredzamu ienaidnieku, kādus varēja atrast 2023. gadā, nebija, taču neredzami globālie procesi ir turpinājuši dzēst zemnieku cerības par atspēriena mirkli. Savā ziņā globālo procesu ietekmes apmērs šogad uz lauksaimniekiem ir līdzvērtīgs 2023. gada 7. augusta krusai, tikai garākā periodā. Proti, laika posmā 2023.–2024.–2025.gads graudaugu cenām ir novērojams brīvais kritiens, īpaši to redzam 2025. gadā. Kā lai citādi raksturo situāciju, ja apmēram 2,5 gadu laikā Latvijas lielāko industriālo augkopības produktu – kviešu un arī rapša - cena tirgū ir sarukusi 2,3 reizes, tajā pašā laikā izmaksas nebūt nav pieredzējušas tādu kritumu, bet pat tieši pretēji - ir pakāpušās uz augšu. Zemnieks nonācis šķērēs – salīdzinot ar 2020. gadu, izmaksas kāpušas par vismaz 30%, bet realizācijas cenas atgriezušās tā pašā 2020. gada līmenī. Rezultātā konkurētspējas zudums ārvalstu tirgos.

Graudu pasaules tirgus tendecēm ir arī objektīvs izskaidrojums. Objektīvi visas pasaules kontekstā 2025. gadā ir sasniegts ievāktās kviešu kopražas rekords. Vispirms ir izveidojušies jauni ambiciozi spēlētāji – Brazīlija, Argentīna, -, kas sākuši audzēt un arī piedāvāt tirgū arvien lielāku kviešu apjomu. Dienvidamerika ir bagāta ar zemes resursiem un labvēlīgiem klimatiskajiem apstākļiem, kas ļauj izaudzēt labas kviešu ražas. To jūt un zina vecie tirgus spēlētāji – Kanāda, ASV, Krievija, Ķīna utt., kuri cenšas nepazaudēt savas pozīcijas agresīvajiem jaunpienācējiem un veic attiecīgas darbības savu tirgus pozīciju saglabāšanai. Protams, Krievija 2025. gadā ir zaudējusi kādu daļu no savām pozīcijām,

jo spēja pārdot mazāk kviešu nekā iepriekš.

Bet kopumā jāatzīst, ka pašlaik notiekošais starptautiskajā graudu tirgū vairs nepakļaujas ierastiem izskaidrojumiem. Pragmatiski cilvēki, kuri augkopības produktu cenas censtos prognozēt, izmantojot tradicionālos parametrus – pieprasījumu, piedāvājumu un noliktavu krājumus -, smagi kļūdītos, jo lielākā daļa uz datiem balstīto prognožu būtu kļūdainas. Proti, pēc visiem tirgus indikatoriem graudu biržas cenām augustā - decembrī bija jāpieaug, bet tirgū notiek pretējais.

Jau kopš vasaras vidus spekulatīvie investīciju fondi, kuriem ir tikpat būtiska ietekme uz graudu biržas cenu kā kopražas un patēriņa prognozēm, ir veidojuši mākslīgu piedāvājumu graudu tirgū, samazinot biržas cenu. Pragmatisku cilvēku ieskatā šiem fondiem kādā brīdī tik un tā būs jānopērk graudi, lai segtu savas saistības – pārdoto graudu apjoms nākotnes darījumos pārsniedz šo spēlētāju veiktos graudu iepirkumus, un noliktavu krājumu viņiem nav. Taču graudu iepirkuma vietā šie nozīmīgie tirgus spēlētāji turpināja pastiprināti pārdot graudus, kuru viņiem patiesībā nav, tādējādi vēl vairāk pazeminot kviešu tirgus cenu. Rezultātā var secināt, ka graudu cenas savā ziņā ir mākslīgi nosēdinātas līdz

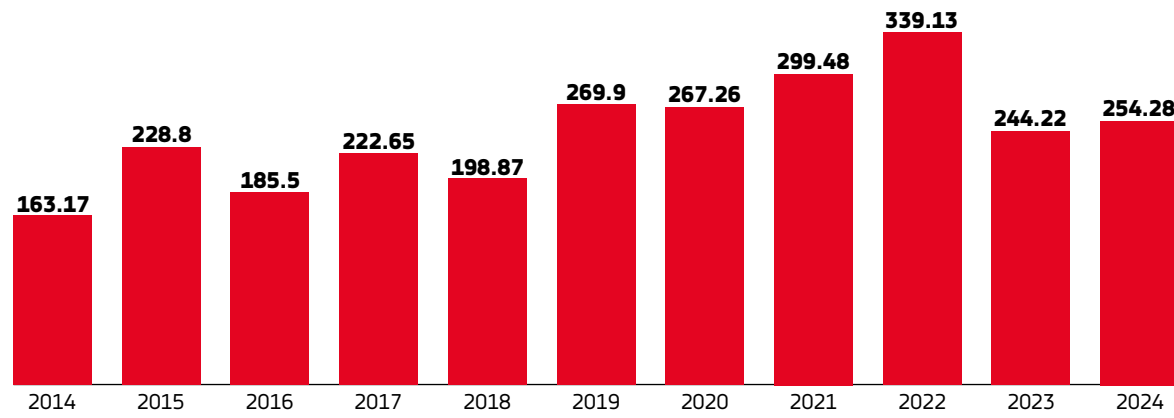
Kopumā 2025. gads Latvijas augkopjiem ir smags. Problēmas, ko pieredzam šobrīd, ir uzkrājušās vismaz trīs gadu garumā, zemniekiem pieredzot vienu problemātisku gadu pēc otra.

185-190 eiro/t, kas mūsu gadījumā ir ar augstām prasībām apgrūtināto augkopju nostādīšana kraujas malā. Neskaidrie graudu cenu veidošanās mehānismi ir izveidojuši labvēlīgu augsni dažādām savvērestības teorijām par nerakstītu ģeopolitisko vienošanos sankciju regulētajā un ietekmētajā pasaulē – palielinātu naftas ieguves apjomu un sekojoši zemu naftas cenu apmaiņu pret iespēju iegādāties lētus graudus, jo vienas no lielākajiem graudu iepircējiem ir ar naftu bagātās Tuvo Austrumu valstis. Interesanti, jo zināma loģika tur būtu, bet pilnīgi bezjēdzīgi turpināt šo domu. Pat ja kāds šo teoriju pierādītu, no tā mūsu situācija nemainītos. Neatkarīgi no kādiem iemesliem kviešu cenu līmenis ir tāds, kāds tas ir, un augkopjiem jādomā, ko darīt un kā rīkoties, lai varētu kopā savilkt galus. Iepriekšējo gadu izejmateriālu iepirkuma cenu kāpums komplektā ar graudu cenu kritumu un ienākumu disbalansu jau ir noēdis gan uzkrājumus, gan arī darba efektivitātes ieguvumus, bet citu īstu kompensējošu faktoru nav. Trīs gadi šādā režīmā nozīmē dzīvošanu ārkārtas situācijā ar visām no tās izrietošajām sekām, un to var mainīt tikai augstas kvalitātes raža un adekvāta tirgus cena.

Ne daudz labāka situācija ir ar Latvijas otru industriālo produktu – rapsi, kurš bijis kā viena no būtiskākajām ienākumu diversifikācijas kultūrām un kalpojis par sava veida amortizatoru brīžos, kad kviešu segmentā ir problēmas. ☹

LPKS LATRAPs neto apgrozījums

Milj. eiro

Avots: LPKS LATRAPs

Vienlaikus vienā un tajā pašā zemē ik gadu nevar sēt vienu un to pašu kultūru. Zeme nogurst, tāpēc attiecīgās kultūras ražības noturēšanai ir nepieciešams arvien vairāk pūļu. Tas nozīmē, ka vienā un tajā pašā tūmā, sējot rapsi atkārtoti vairākus gadus pēc kārtas, iegūtā raža ar katru gadu kļūs mazāka - pat pie vislabākajiem klimatiskajiem apstākļiem. Tas nav nekas jauns, pirms simts gadiem pat bez rapša klātbūtnes Latvijas zemnieka arsenālā šādu augu sekas saimniekošanas sistēmu sauca par septiņu lauku sistēmu, kur ik gadu tika mainīta audzējamā kultūra.

Tāpat jāņem vērā, ka arī rapsis ir paaugstinātu risku augkopības kultūra, tā ir pat vairāk pakļauta klimatiskajiem riskiem plus savvaļas dzīvnieku postījumiem. Tāpēc saprotams ir zemnieka sašutums par medījamo dzīvnieku blīvumu un nemitīgie aicinājumi palielināt nomedijamo dzīvnieku skaitu. Papildu riskus rapsim kā dominējošai lauksaimniecības kultūrai rada arī augu aizsardzības līdzekļu pieejamības riski, jo atļauto aizsardzības preparātu saraksts kļūst arvien plānāks.

Latvijas lauksaimniecības lielie darba zirgi – kvieši un rapsis –, kas Latvijas lauksaimniecību ir vilkuši jau vairākus gadu desmitus, mūžīgi šo statusu var arī nesaglabāt. Tas, ka viena no Latvijas maizes kultūrām – kvieši – ir pakļauti ģeopolitisko spēļu riskiem, otra – rapsis – sāk uzrādīt arvien mazāk pārliecinošus ražības rezultātus, nozīmē, ka ļoti nopietni jādomā par alternatīvām. Lai arī kādreiz Latvijā bija liels rudzu apjoms, pašlaik to kopraža nav liela, reģionāli tos visvairāk audzē Vidzemē. Ir arī mieži, auzas, taču arī to apjoms nav liels.

Vai kā viens no risinājumiem nebūtu zirņu un pupu sējplatību pieaugums?

Jā, tauriņziežu dzimtes pākšaugi perspektīvā noteikti spēlēs daudz lielāku lomu Latvijas augkopībā, taču ir vairāki faktori, kuri zemniekiem īsti neļauj šo kultūru audzēšanu palielināt ģeometriskā progresijā. Viens no iemesliem, kas liedz to darīt, ir pupu un zirņu cenu neprognozējamība, jo atšķirībā, piemēram, no kviešiem, tauriņziežu kultūrām nav izstrādātu cenu svārstības risku amortizētāja – biržas. Nākotnes līgumi par ražas realizāciju tiek slēgti par jau fiksētām gala cenām. Šī iemesla dēļ zemnieks, audzējot tauriņziežu kultūras,

riskē nevis tikai ar daļu no cenas, kā tas ir kviešu vai rapša sēklu gadījumā, bet gan pilnās cenas svārstību risku. Otrs nosacītais risks ir salīdzinoši šauras patēriņa nišas, kas gandrīz pilnīgi atrodas ārpus Latvijas. Esmu dzirdējis pa pusei joku, ka, ja Tuvajos Austrumos viss ir mierīgi, tad pupām cenas nav. Savukārt nemierīgos laikos, kad šo valstu valdībām ir jādomā par bruņoto spēku rindās iesaukto cilvēku pabarošanu, pieprasījums pēc pupām veicina to realizācijas cenu kāpumu. Secinājums – tauriņziežu dzimtas kultūru produkcijai ir šaurāks un specifiskāks noieta tirgus nekā kviešiem un rapsim. Tieši tamdēļ, lai Latvijas zemniekiem padarītu pievilcīgāku tauriņziežu dzimtas augu – zirņu - audzēšanu, radot nozīmīgu patērētāju pašu mājās, tādējādi dzēšot milzīgās zirņu cenu svārstības un ar to saistītos riskus, LATRAPs jau vairākus gadus ir lolojis ideju par zirņu proteīna izolāta ražotnes izveidi Jelgavā. Šim mērķim LATRAPs kopā ar vēl diviem zemnieku kooperatīviem – Durbes grauds un Barkavas arodi, kā arī Nīderlandes kompāniju Pfeifer&Langen International B.V. ir izveidojis SIA Asns Ingredient, kura pašlaik īsteno 132 miljonu eiro vērtu zirņu proteīna izolāta ražotnes projektu. Šī rūpnīca pēc apjoma būtībā ir vēl viens pašreizējā LATRAPs izmēra uzņēmums.

Kādā stadijā pašlaik ir zirņu proteīna rūpnīca?

Tēlaini izsakoties, zirņu proteīna izolāta rūpnīca aug kā sēne pēc lietus. Visi šīs ieceres organizatoriskie, strukturālie un finanšu piesaistes pasākumi ir paveikti. Pašlaik ražošanas iekārtas ir piegādātas un notiek to uzstādīšana, un vēl šogad plānots pabeigt ražotnes jumta izbūvi, kas nozīmē, ka tehnoloģijas atrodas savās vietās. Plānots, ka 2026. gadā ražotne varētu uzsākt ražošanu, bet jau 2027. gadā strādāt ar iecerēto jaudu.

LATRAPs kā zirņu piegādātājs ir uzsācis sarunas ar Asns Ingredient par iepirkuma nosacījumiem - kvalitātes prasībām un cenošanu. Faktiski augkopjiem jaunā realitāte zirņu tirgū iestāsies jau pavisam drīz, tāpēc maksimāli ātri nepieciešams zināt zirņu iepirkuma nosacījumus, lai zemnieks var pieņemt izsvērtu lēmumu, cik daudz to sēt. Vēl jo vairāk, ka virknē tūrumu, kuros zemnieki bija paredzējuši sēt ziemājus, šā gada rudenī to lietavu dēļ izdarīt neizdevās. Tādējādi 2026. gada se-

zonā Latvijā būs daudz lielākas vasarāju platības, nekā ierasts, tas galu galā ietekmēs gan to produktu apjomu, kurus zemnieki piedāvās tirgū, gan pieprasījumu. Pirmais iepirkums, kurš bāzēsies uz piegādēm zirņu proteīna izolāta rūpnīcai, būs ap 40 000 t, savukārt 2027. gadā jau būs nepieciešamas apmēram 65 000–70 000 t zirņu. Tā kā zirņu audzēšanas apjomi ļoti īsā laikā ir ne tikai dubultojušies, bet pat trīskāršojušies, tad ar šādu pārstrādes rūpnīcai Jelgavā nepieciešamo zirņu apjomu Latvijā problēmām būt nevajadzētu. Ir uzņēmēji gan Latvijā, gan arī ārzemēs, kuri gaida šīs rūpnīcas palaišanu, lai varētu iegādāties tās produkciju – zirņu proteīna izolātu cilvēku pārtikai un lopbarībai, šķiedrvielai, cieti. Līgumisko attiecību izveide gan ar zirņu piegādātājiem, gan arī gala produkcijas pircējiem ir tuvākā laika prioritāte.

Vai zirņu proteīna rūpnīcai perspektīvā varētu būt otrā kārtā?

Latvijas lauksaimnieku dzīvotspēja nākotnē ir cieši saistīta ar viņu izaudzētās produkcijas tālāku pārstrādi un augstāku pievienotās vērtības radīšanu tepat, Latvijā.

Tas ir jautājums, uz kuru atbildi varētu sniegt Asns Ingredient nākotnes attīstības plāns, kuru definē akcionāri, un LATRAPs ir tikai viens no tiem. Šobrīd būtiskākais ir pabeigt ražotnes būvniecību, noslēgt līgumus ar piegādātājiem un gala produktu pircējiem, sākt ražošanu un tās jaudu kāpināt, līdz tiek sasniegta paredzētā. Jārēķinās, ka arī finansējums šīs rūpnīcas iecerei ir piesaistīts no dažādiem avotiem un arī tas ir jāatmaksā. Minētais nozīmē, ka par nozīmīgām papildu investīcijām un to potenciālajiem virzieniem varētu runāt pēc dažiem gadiem. Vienlaikus visi saprotam, ka zirņu proteīna izolāta rūpnīca ir sākums, nevis finišs. Sagaidām, ka ražotnes darba uzsākšana radīs pamatu veselai jaunai sistēmai Jelgavā – savdabīgai proteīna ielejai, vēl jo vairāk, ja šajā pilsētā ir zinātniskais potenciāls – Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte, kurā apmāca nākamās pārtikas tehnoloģus.

Cik viegli vai grūti šādos apstākļos ir pārdot Latvijā izaudzētos graudus ārzemēs?

Latvijā izaudzē graudus daudz lielākā apmērā, nekā tas nepieciešams mūsu zemē strādājošajiem pārstrādes uzņēmumiem savu jaudu noslogošanai, tāpēc tie tiek realizēti ārzemēs. LATRAPs gadījumā aptuveni 75% visu iepirkto graudu tiek realizēti ārzemēs, tur nākas saskarties ar konkurentiem no Krievijas, Ukrainas, kuri piedāvā pavisam citas – daudz zemākas - cenas potenciālajiem pircējiem, jo šo un arī dzian Dienvidamerikas valstu graudaugu audzētājiem ir pavisam cita, zemāka izmaksu bāze, kā arī nebūt nav jāievēro tādas prasības kā Latvijā un visā ES strādājošajiem. Tas vienlaikus palielina izmaksas un atsevišķos gadījumos pat samazina iegūtās ražas apmēru.

Šāda aina ir nevis izaicinājums Latvijas, bet visas Eiropas Savienības ekonomikai, jo par vienlīdzīgu konkurenci trešo valstu tirgos pašreizējo situāciju nosaukt nav iespējams. Mūsu zemnieka izdevumu pozīcijās ir vieni nosacījumi (prasības lauksaimniecībā, dažādu augu aizsardzības līdzekļu ierobežojumi vai pat liegumi, ES Zaļais kurss, CO₂ nodoklis u.tml.), bet ienākumu pozīcijās pavisam citi, jo ar savu produkciju jākonkurē ar to valstu ražotājiem, kur šādu ierobežojumu un liegumu nav vai arī tie ir ļoti minimāli. Ja Latvijas zemniekiem dotu brīvību un viņi varētu darīt visu, ko uzskata par vajadzīgu, strādāt tādu nosacījumu ietvaros, kādi, piemēram, ir Ukrainā, Krievijā vai Dienvidamerikā, tad izmaksas samazinātos vismaz par 40%. Šobrīd atšķirīgu prasību sistēmās strādājošie augkopji ar savu gala produktu satiekas kādā iepirkumā, kurā galvenais nosacījums ir cena. Un ej nu iestāsti potenciālajam pircējam, ar ko Latvijā izaudzētie graudi ir tik īpaši un daudz labāki, lai par tiem sadārdzinājuma dēļ maksātu 40% augstāku cenu nekā par citās valstīs izaudzētajiem! Selektīva izvēle, no kura ģeopolitiskā reģiona pirkšu, vai tieši pretēji – nepirkšu graudus, ir bagāto pircēju valstu privilēģija. Diemžēl daudzām valstīm, kuras ir lauksaimniecības produkcijas importētājas, nav jautājuma, vai tās vēlas vai nevēlas pirt graudus no konkrēta ģeopolitiskā reģiona, bet gan ir pavisam cits izaicinājums – pabarot savus iedzīvotājus ar pārtiku par tādu cenu, ko šīs valsts iedzīvotājs var atļauties. Un tas iepirkumā nozīmē pietiekami kvalitatīvu produktu nopirkt par zemāko cenu. Šajos iepirkumos ir grūti pārdot ne tikai Latvijā, bet visās ES dalībvalstīs izaudzēto produkciju. Pāris gadu laikā esam pazaudējuši vairākus lielus noieta tirgus Tuvo Austrumu reģionā – Apvienoto Arābu Emirāti, Saūda Arābija, arī Turcija, kuros pašlaik dominē Ukrainā un Krievijā izaudzētie kvieši. Protams, šo valstu audzētājiem par labu spēlē arī objektīvs faktors – mazāki transporta attālumi, bet tā ir tikai daļa no izskaidrojuma. Ir ES dalībvalstis, kas šo graudu cenu konkurētspējas kritumu cenšas kompensēt ar dažāda veida atbalsta maksājumiem. ➡

Manuprāt, tā arī ir atbalsta maksājumu sūtība - kompensēt vēsturisko prasību, ierobežojumu un liegumu ietekmi zu zemnieka konkurētspēju, dodot viņam iespēju dzīvot arī pie globālajām cenām produkcijai. Diemžēl lēmumu pieņēmēji Eiropas Savienības struktūrās arvien mazāk redz sasaisti starp sniegto atbalsta apjomu lauksaimniecībai un zemnieka konkurētspēju. Atbalsta maksājumi tiek uztverti nevis kā zemniekam kompensējošs mehānisms par to, kas jau ir sastrādāts, bet drīzāk gan kā iespēja noteikt arvien jaunas prasības, kuras palielina izmaksas, bet samazina konkurētspēju. Jāsaka paldies gan Latvijas valdībai, gan ES lēmumpieņēmējiem, pēdējā laikā ir jūtams, ka novilkta rokasbremze jaunu, reizēm pat absurdu prasību izvirzīšanai zemniekiem. Virzība daļai iepriekš ļoti populāru iniciatīvu Briseles koridoros ir apstājusies, taču tās nav pilnībā noņemtas no trases, tādēļ nākotne joprojām ir neskaidra. Šobrīd gan lauksaimnieka prioritāte ir pārdzīvot kārtējo jaunrades izaicinājumu.

Kas tas par izaicinājumu?

No 2026. gada sāks rēķināt CO₂ nodokli minerālmēsliem, kuru slāpekļa sastāvdaļas ražotas ārpus ES, bet to iekasēs no 2027. gada 1. janvāra. Vēl joprojām nav zināms, kāda būs šī nodokļa likme. Tas nozīmē, ka visi lauksaimnieki tiek nostādīti neprognozējamā nākotnes priekšā. 2027. gada janvārī viņiem var nākties maksāt par 2026. gadā iepirktajiem minerālmēsliem nezināmu summu, kas valsts mērogā, visticamāk, būs mērāma miljonus, varbūt pat desmitus miljonus eiro. Tie lauksaimnieki, kuri seko līdzi un kuriem ir finansiālā rocība,

Ar pašreizējo transporta organizēšanas sistēmu esam pietuvojušies mirklī, kad liela daļa no lauksaimniecības produkcijas, kuru reiz veiksmīgi izdevās pārnest uz dzelzceļu, atgriezīsies uz Latvijas autoceļiem.

lai samazinātu šo neprognozējamā CO₂ nodokļa maksājuma apmēra risku, 2025. gada nogalē veido krājumus – rezerves. Arī LATRAPŠ šobrīd veic minerālmēsliu iepirkumus, lai izveidotu zemniekam pieejamus krājumus. Kopumā šāda situācija nepalielina lauksaimnieku pārliecību par gaišo nākotni, bet tieši pretēji - rada nevajadzīgu stresu. Krājumu radīšana laikā, kad aizgājušajos gados ir notikusi cenu lejupslīde, ir bīstama loterija, jo šādi krājumi zemniekam ir jāspēj aiznest līdz savai rentabilitātei. Ir arī viedoklis, ka ES šo normu – CO₂ nodokli – minerālmēsliem neiedarbinās un sākotnēji pārceļ tās spēkā stāšanās termiņu, pēc tam atceļ. Taču pakārtot savu saimniecisko darbību cerībai, ka attiecīgā prasība tiks atzīta par absurdu un to atceļ, nozīmē atvērt sevi milzīgam riskam. Vienlaikus tas, kurš būs gatavojies šīs normas iedarbināšanai, atceļšanas gadījumā kļūs par, maigi izsakoties, divvainīti, jo būs lielas vērtības krājumi, bet to cena tirgū būs sarukusi.

Vai šo tirgus situāciju kopē arī LATRAPŠ ienākumi?

Tas, kas ir redzams kooperatīva finanšu gada pārskatā, tieši parāda situāciju augkopībā Latvijā un galu galā atspoguļo šī brīža lauksaimnieka finanšu realitāti, tai skaitā tirgus situāciju kviešu un rapša sēkļu eksportā. Pēc 2022. gada Krievijas uzsāktā kara izraisītā lauksaimniecības produkcijas cenu lēciena turpmākie gadi ir bijuši ar kārtu zemākiem ienākumiem, pašlaik ir vēl krietni jāstrādā, lai atgrieztos 2020.–2021. gada līmenī, pirms sākās karš Ukrainā. Tajā pašā laikā LATRAPŠ darbība ir stabila, un esam lepnī, ka strādājam ar peļņu, darbības mērogs ir stabils. Vienīgais, kur redzam mazākus darbības apjomus, ir zemniekam piegādāto minerālmēsliu apjoms. Un kā gan zemnieks, kurš jau kuro gadu piedzīvo kataklīzmas un nevar prognozēt savu stāvokli nākamajā – 2026. gada – ražas novākšanas sezonā, varētu atļauties salīdzinoši dārgos minerālmēslus? Rezultātā zemnieki cenšas ekonomēt uz visu, ko vien var, un tāpēc lieto mazāk minerālmēsliu, cerot, ka vienu īsu brīdi tā var darīt. Taču mazākas minerālmēsliu devas atstās savu ietekmi uz ražu, tā kļūst zemāka.

Kas pašlaik ir kooperatīva uzmanības fokusā?

Pēdējie sarežģītie gadi ir devuši lielas mācības un palīdzējuši kooperatīvam fokusēties uz sāpīgākajām problēmu vietām. Tā ik gadu redzam, ka būtiski pieaug ražas transporta un loģistikas izmaksas. Tikai, piemēram, šā gada novāktās ražas loģistikas izmaksas dzelzceļā 12 mēnešu laikā ir pieaugušas par 38%! Ar pašreizējo transporta organizēšanas sistēmu esam pietuvojušies mirklī, kad liela daļa no lauksaimniecības produkcijas, kuru reiz veiksmīgi izdevās pārnest uz dzelzceļu, atgriezīsies uz Latvijas autoceļiem. Tādēļ ceru, ka Latvijas iekšzemē tiks būvētas ne tikai jaunas sausās ostas, bet arī jau esošajām tiks ieliets arī ūdens. Mums ir sāpīgi neatrisināti piemēri, LATRAPŠ Daugavpilī ir veicis investīciju un uzbūvējis izcilu iekšzemes kravas terminālu, kur lielākais ieguvums būtu efektīva dzelzceļa transporta izmantošana. Taču realitātē no šī termināla gaudi tiek krauti autotransportā, vesti ar kravas auto uz Daugavpils pilsētas centru, lai tur ar mobilajiem transportieriem tos sabērtu dzelzceļa vagonos. Kāpēc? Paradox. Jau sākotnēji tika plānota dzelzceļa atzara atjaunošana iepriekš bijušā vietā. Šobrīd trūkst apmēram 300 metru sliežu ceļa posma. To jau sen esam gatavi izbūvēt, tikai sākums - nepieciešams pieslēguma punkts pie publiskā dzelzceļa tīkla, kam savukārt nepieciešamas esošās signalizācijas sistēmas izmaiņas, pārmija, vadības bloks un programmas korekcija. Par to mums sākotnēji paprasīja vienu miljonu eiro, tagad summa ir nedaudz mazāka, bet tas neko nemaina. Jau daudzus gadus LATRAPŠ sausā osta Daugavpilī ir, bet jūras nav.

Loģistikas jautājumu risināšanai LATRAPŠ apmēram 1,5 gadus ir neatlaidīgi strādājis arī pie autotransporta nodrošinājuma platformas izveides. 2025. gada oktobrī transporta sistēmu pasaulē tika pieteikts jauns produkts STROPS beramakravu pārvadāšanai. Tā ir iespēja ikvienam kravas auto īpašniekam ātri atrast vedamo kravu, savukārt kravu īpašniekiem tos, kuri attiecīgo produkciju var aizvest. Proti, zemnieks vai jebkurš cits kravas īpašnieks var izvietot savu pieprasījumu

STROPS, un to redzēs visi pakalpojumu sniedzēji, kas, savstarpēji konkurējot, spēs piedāvāt kravas īpašniekam vislabāko cenu. Pašlaik STROPĀ citu īpašnieku kravas izvietojamas caur LATRAPŠ, bet tuvā nākotnē citi kravu īpašnieki to varēs darīt paši.

Lauksaimniecībā kravu pārvadājumi ir nepieciešami sezonāli ļoti īsu laiku – divi trīs mēneši, tāpēc specializēties šādu kravu pārvadāšanā nav īsti ekonomiska pamata salīdzinājumā, piemēram, ar kokmateriālu transportēšanu, kur attiecīgais pakalpojums ir vajadzīgs visu gadu, turklāt samērā vienmērīgā izlīdzinājumā pa visiem mēnešiem. Tādēļ lauksaimniekiem ir liels skaits kravas autotransporta tehnikas, kura nereti ārpus sezonas stāv dīkā. Tāpēc veidojam STROPU kā risinājumu savas kravas autotransporta tehnikas nodarbināšanai, kā arī jaunas transporta nodrošinājuma iespējas tiem, kuri nodarbojas ar smiltis, grants, šķeldu, arī kūdras ražošanu. Pirmajā mēnesī, līdz novembra nogalei, LATRAPŠ ar STROPA palīdzību ir atradis pārvadātājus apmēram 3000 tonnu pārvešanai, un tajā ir jau reģistrējušies gan viena kravas auto saimnieki – zemnieki, gan arī transporta kompānijas, ar ko LATRAPŠ jau ir strādājis, kā arī jauni partneri.

Šā gada kārtējā slapjā vasara un līdz ar to novāktu graudu paaugstinātais mitrums atkal parādīja mūsu infrastruktūras šauro vietu – nepietiekamās graudu pirmapstrādes jaudas, tāpēc ir uzsākta trīs investīciju projektu īstenošana. Proti, Jaunpagastā, Aizkrauklē un Jēkabpilī tiks būtiski palielināta graudu kalšu jauda, lai spētu ātrākā laikā apstrādāt no laukiem novāktos graudaugus līdz to glabāšanai un eksportēšanai piemērotam mitrumam. Ir naivi cerēt, ka turpmāk no 1. jūlija līdz 1. septembrim Latvijā lietus nelīs un nokultie gaudi būs ar ļoti zemu mitruma procentu, un kalti nevajadzēs. Veiktie ieguldījumi saīsinās atvesto graudu nodošanas laiku un samazinās novāktās ražas zudumus.

Kādu redzat nākotni?

Šis ir zīmīgs un svarīgs gads kooperatīvam. Šogad LATRAPŠ svin savu 25gadi kopš kooperatīva dibināšanas. Viss sasniegtais, izaugsme no 12 zemnieku trakā sapņa līdz vienam no lielākajiem nacionālā kapitāla uzņēmumiem Latvijā ir balstījies uz vienu vārdu: kopā. Kamēr atcerēsīties sava spēka avotu, spēju strādāt kopā gan labos, bet jo īpaši izaicinošos apstākļos, nav spēka, kas spētu kooperatīvu apturēt.

Tajā pašā laikā mēs nedrīkstam apstāties pie sasniegtā. Neviens mums nākotni neuzdāvinās, pamati nākotnei tiek veidoti jau šodien. Ar saviem plāniem, ar savām iecerēm un ieguldījumiem. Ar LATRAPŠ iniciatīvu tiek realizēta viena no apjomīgākajām pārtikas pārstrādes ražotnēm Latvijā, un arī nākotnē šāda līmeņa projektiem ir jābūt, jo Latvijas lauksaimnieku dzīvotspēja ir cieši saistīta ar viņu izaudzētās produkcijas tālāku pārstrādi un augstāku pievienotās vērtības radīšanu tepat, Latvijā. Eksporta tirgi jebkuru zemnieka mirkļa laimi apliek ar pienākumu ilgstoši strādāt izdzīvošanas režīmā, gaidot nākamo veiksmes gadu, kurš var pienākt arī par vēlu.

Apvienojot iepriekš teikto, LATRAPŠ turpinās būt zemnieka durvis uz pasauli, sākot no piekļuves izejvielu un produkcijas tirgiem un beidzot ar durvīm uz inovācijām, zināšanām un digitālo pakalpojumu pasauli. 🇺🇸